

СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОЦЕС ПСИХІЧНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ

Попович І. С. Соціальні очікування особистості як процес психічної регуляції поведінки. У статті здійснено теоретико-методологічне обґрунтування соціальних очікувань особистості як процесу психічної регуляції поведінки. Виокремлено наступні структурні складові: «очікуване середовище», «очікуваний елемент», «очікувана ситуація», «очікувана потреба», які складають зміст досліджуваного феномену. Закцентовано увагу на процесі формування соціальних очікувань особистості, взявши до уваги особистість як джерело й носія соціальних очікувань.

Теоретично обґрунтовано, що реалізація соціальних очікувань особистості, конструювання моделі очікуваного майбутнього є властивостями соціальних очікувань особистості. Визначено, що роль соціальних очікувань особистості полягає не в постановці мети діяльності, а в конструюванні моделі очікуваного майбутнього, у тому, щоб вміти утримувати сконструйовану модель у полі своєї уваги, контролювати досягнення мети і безперервно рухатися до кінцевого результату.

Побудовано функціональну схему взаємозв'язку соціальних очікувань особистості з іншими процесами психічної регуляції поведінки. Встановлено, що соціальні очікування особистості, забезпечуючи так звану «довільну регуляцію» цілеспрямованої поведінки, виконують функцію контролю й перебувають у тісному зв'язку з мотиваційною активністю особистості.

Визначено умови, за яких відбувається формування соціальних очікувань особистості і конструювання моделі очікуваного майбутнього. Зазначено, що модель очікуваного майбутнього здатна репрезентувати соціально-психологічну реальність. Закцентовано, що через модель очікуваного майбутнього особистість не тільки конструє своє майбутнє, а впливає на соціально-психологічну реальність.

Ключові слова: соціальні очікування особистості, психічний процес, процес психічної регуляції, джерело очікувань, об'єкт очікувань, предмет очікувань, модель очікуваного майбутнього.

Popovych I. S. Social expectations of the personality as a process of mental regulation of behavior. In the article it was attempted to realize theoretical and practical bases of social expectations of the personality as a process of mental regulation of behavior. It was determined the following structural components: «expected environment», «expected element», «expected situation», «expected demand» that constitute the investigated phenomenon. The attention is focused on social expectations of the personality, taking into account the individual as a source of identity and social media expectations.

Theoretically exposed the essence of personality realization of social expectations, construction of model of expected future and it is shown that they are the properties of social expectations of the personality it is. Determined that the role of social expectations of the personality lies not in setting goals, and the construction of model of expected future, in order to be able to hold a constructed model in the field of attention, monitor achievement of goals and move continuously to the final result.

It was constructed a functional scheme of social expectations of individual relationship with other processes of mental regulation of behavior. It is established that the individual social expectations, providing so-called «arbitrary

regulation» of purposeful behavior, act as a function control and they are in close contact with the individual motivational activity.

The conditions under which is the formation of social expectations is realised construction of model of expected future itself were detected. It is indicated that the model is able to represent expected future social and psychological reality. It is focused that through a model of expected future personality constructs not only his future, but affects social and psychological reality.

Key words: social expectations of personality, mental process, mental regulation process, source of expectations, expectations of an object, subject of expectations, expected future model.

Попович И.С. Социальные ожидания личности как процесс психической регуляции поведения. В статье осуществлено теоретико-методологическое обоснование социальных ожиданий личности как процесса психической регуляции поведения. Выделены следующие структурные составляющие: «ожидаемая среда», «ожидаемый элемент», «ожидаемая ситуация», «ожидаемая потребность», которые составляют содержание исследуемого феномена. Акцентируется внимание на процессе формирования социальных ожиданий личности, приняв во внимание личность как источник и носитель социальных ожиданий.

Теоретически обосновано, что реализация социальных ожиданий личности, конструирование модели ожидаемого будущего являются свойствами социальных ожиданий личности. Определено, что роль социальных ожиданий личности заключается не в постановке цели деятельности, а в конструировании модели ожидаемого будущего, в том, чтобы уметь удерживать сконструированную модель в поле своего внимания, контролировать достижение цели и непрерывно двигаться к конечному результату.

Построена функциональную схему взаимосвязи социальных ожиданий личности с другими процессами психической регуляции поведения. Установлено, что социальные ожидания личности, обеспечивая так называемую «произвольную регуляцию» целенаправленного поведения, выполняют функцию контроля и находятся в тесной связи с мотивационной активностью личности.

Определены условия, при которых происходит формирование социальных ожиданий личности и конструирование модели ожидаемого будущего. Указано, что модель ожидаемого будущего представляет социально-психологическую реальность. Акцентируется, что с помощью модели ожидаемого будущего личность не только конструирует свое будущее, но и способна осуществлять влияние на социально-психологическую реальность.

Ключевые слова: социальные ожидания личности, психический процесс, процесс психической регуляции, источник ожиданий, объект ожиданий, предмет ожиданий, модель ожидаемого будущего.

Постановка наукової проблеми та її значення. Психологія соціальних очікувань особистості потребує нагальної уваги та скрупульозного дослідження у різних аспектах становлення і розвитку особистості. Потребують теоретико-методологічного обґрунтування психологічні закономірності, внутрішні й зовнішні детермінанти цього соціально-психологічного утворення. Відсутнє пояснення соціальних очікувань як процесу психічної регуляції поведінки. Знаходимо тільки деякі тлумачення проблеми як психічного стану, з

виокремленням певних властивостей. Попри всю значущість і актуальність для суспільства і сучасної науки, досліджувана проблема потребує розв'язання вище перелічених завдань загалом і теоретико-методологічного обґрунтування як процесу психічної регуляції поведінки зокрема.

Аналіз останніх досліджень. У контексті нашого дослідження науковий інтерес представляють фундаментальні положення, в яких розкривається розуміння особистості як суб'єкта самоактивності (М.Й.Боришевський, О.Б.Кузікова, В.О.Татенко, Т.М.Титаренко та ін.), соціальні очікування розглядаються як прояв самосвідомості особистості, важлива її складова, базовий психологічний механізм саморегуляції поведінки особистості (Р.Бернс, М.Й.Боришевський, В.Джемс, МакКендлес, Т.М.Титаренко, С.П.Тищенко, Т.Шибутані та ін.). Також наш погляд був прикутий до наукових досліджень, що мають прикладний, більшою мірою процесуальний характер, у яких очікування, наміри, бажання розкриваються як детермінанти мотивації особистості (Дж.С.Адамс, В.К.Вілюнас, В.Г.Врум, Г.Гавзен, М.Л.Гомеллаурі, Г.С.Костюк, Е.Е.Лоулер, Д.МакЛелланд, П.Мартін, Л.В.Портер, Ш.Річчі, С.П.Роббінс, С.Л.Рубінштейн та ін.).

Мета статті полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні соціальних очікувань особистості як процесу психічної регуляції поведінки.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети застосовано методи аналізу наукових джерел з проблеми соціальних очікувань особистості, психічної регуляції поведінки, мотиваційних теорій особистості, теоретичного моделювання та узагальнення.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Розглянемо соціальні очікування особистості як психічний процес регуляції поведінки, розкриємо сутність і науково обґрунтуємо внутрішні детермінанти досліджуваного феномену. Акцентуємо увагу на тих змістових особливостях, внутрішніх психічних чинниках соціальних очікувань, які впливають на регуляцію соціальної поведінки особистості.

Нами визначено соціальні очікування особистості як процес психічної регуляції поведінки, який забезпечується когнітивною, емоційною та поведінковою готовністю особистості до передбачуваного перебігу подій. Когнітивна, емоційна та поведінкова готовність супроводжується здатністю індивіда до соціальних дій. Реалізація цієї готовності забезпечує перехід від біологічного до соціального, від індивіда до суб'єкта, до особистості, до індивідуальності. Характеризуючи соціальні очікування як процес, можна виокремити в ньому наступні структурні складові: «очікуване середовище», «очікуваний елемент», «очікувана ситуація», «очікувана потреба» та ін. Ці складові утворюють зміст соціальних очікувань особистості. Виокремлення їх дозволяє характеризувати соціальні очікування особистості як процес психічної регуляції поведінки. Соціальні очікування особистості можуть виступати її психічним станом, розглядатися як властивість, якою володіє особистість щодо прогнозування перебігу подій, конструювання свого майбутнього. Теоретико-методологічне обґрунтування та емпіричне дослідження нашої проблеми як процесу психічної регуляції поведінки, психічного стану та властивості, визначення психологічних механізмів й функцій соціальних очікувань – складають зміст психології соціальних очікувань особистості.

Ведучи мову про соціальні очікування як процес психічної регуляції, ми маємо на увазі процес формування соціальних очікувань особистості. Закцентуємо увагу саме на формуванні соціальних очікувань особистості, взявши до уваги особистість як джерело й носія соціальних очікувань. Адже джерелом і носієм очікувань може бути не тільки особистість, а й соціум, спільнота, контактна група, значущі інші, сім'я, навіть подія чи явище. З певними подіями, що плинні в часі, та з певними часовими проміжками, будь-який учасник взаємодії може пов'язувати свою перспективу, сподіватися на краще, власне конструювати своє майбутнє. Формування соціальних очікувань особистості є процесом психічної регуляції поведінки, який детермінований як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками.

У наукових джерелах, енциклопедично-довідниковій літературі ми не знайшли визначення соціальних очікувань особистості як процесу психічної регуляції поведінки. Спробуємо науково обґрунтувати висунуте припущення щодо процесуальності соціальних очікувань особистості. Під психічним процесом розуміємо психічну функціональну систему в дії. Концепцію «психічної функціональної системи діяльності» розробив В.Д.Шадриков [8]. Привертає нашу увагу перший «блок», який складають психічні процеси, що спрямовують та ініціюють поведінку. Якщо когнітивні психічні процеси забезпечують відтворення та обробку інформації, то роль процесів психічної регуляції полягає у забезпеченні спрямованості, інтенсивності та часової організації поведінки. Це також знаходить своє відображення в працях Л.М.Веккера [2] та Л.В.Куликова [6], які у теорії психічної регуляції виокремлюють такі процеси контролю поведінки: визначення мети, формування очікувань, оцінка умов реалізації поведінки, оцінка результатів, тобто інтерпретація зворотного зв'язку та уявлення про самоефективність. Тут же та й в інших джерелах з психології менеджменту [3] знаходимо, що перелічені вище процеси відіграють роль незалежних змінних, а в ролі залежних постають різні параметри ефективності дії, такі як: продуктивність, якість, задоволеність та емоційний стан виконавця. Основне питання полягає в тому, якими повинні бути змістові параметри цілей, намірів, очікувань, процесів оцінки, щоб дія стала максимально ефективною. Ми не погоджуємося з тим, що у вищезазначених та й інших наукових джерелах формуванню очікувань особистості відводиться роль «чергового» чинника в ланцюжку досягнення мети. Спробуємо дослідити і показати об'єктивну роль та значення соціальних очікувань в становленні та розвитку особистості.

Проаналізувавши соціальні очікування в теоріях мотивації особистості [5], ми прийшли до висновку, що важливим джерелом мотивації є очікуваний конкретний результат праці. Проаналізовані концепції мотивації, її зв'язок з очікуваним конкретним результатом діяльності нашою увагою на присутність

довільної складової у формуванні та реалізації соціальних очікувань особистості. Під очікуванням конкретного результату ми розуміємо формування соціальних очікувань особистості, конструювання очікуваного образу результату праці. Мова іде про активні очікування людини, де важливу роль відіграє регуляційно-вольова складова її Я-концепції, а не пасивне чекання когось чи чогось. У наукових джерелах з організаційної психології, психології менеджменту, економічних теоріях зустрічається термін – «побудова моделі кінцевого результату дій» [3] та мають місце інші схожі варіанти термінів. Конструювання очікуваного образу результату праці – є важливим етапом на шляху досягнення мети діяльності. На цю властивість першим звернув увагу І.П.Павлов і назвав її «рефлексом цілі» – здатністю людини до цілепокладання з подальшою цілеспрямованістю до досягнення результату. Це є не що інше, як реалізація соціальних очікувань особистості, досягнення сконструйованої моделі очікуваного майбутнього, тобто бажаного для неї результату. Реалізація соціальних очікувань особистості, конструювання моделі очікуваного майбутнього є властивостями соціальних очікувань особистості. Визначальна роль соціальних очікувань особистості полягає не в постановці мети діяльності, а в конструюванні моделі очікуваного майбутнього, у тому, щоб вміти утримувати сконструйовану модель у полі своєї уваги, контролювати досягнення мети і безперервно рухатися до кінцевого результату.

П.К.Анохін у концепції функціональних систем [1] звернув увагу на те, що зміст результату, або параметри результату, формуються системою у вигляді визначеної моделі раніше, ніж з'являється сам результат. Конструювання моделі очікуваного майбутнього – це побудований особистістю проект результату. Цей проект є своєрідним передбаченням, що реалізується через прогностичну функцію соціальних очікувань особистості. Одночасно низка суб'єктів діяльності може поставити перед собою аналогічну мету. Модель очікуваного майбутнього у всіх цих суб'єктів буде різною, навіть якщо вони прагнуть отримати однакового кінцевого результату. Конструювання моделі

очікуваного майбутнього – це не тільки бачення кінцевого результату, а й вплив на оцінку реалізації поведінки, консолідацію моральних, вольових, інтелектуальних зусиль для її реалізації. Відомо, що великі очікування приносять середній результат, середні очікування приносять малий результат, а малі очікування результату не приносять. Конструювання залежить не тільки від внутрішніх чинників особистості, зокрема її Я-концепції, самооцінки, рефлексії, рівня домагань, але й від зовнішніх, які чинять соціальний тиск на особистість. Здійснюється цей тиск через соціальну роль, статус і позицію в соціумі. Соціум висуває очікування-вимоги до особистості, вимагаючи належної поведінки в спільноті. Відбувається трансформація особистісних і соціальних норм, що позначається на групотворчих процесах малої групи. Соціальні норми та санкції здійснюють соціальний контроль особистості. Важливим зовнішнім чинником є очікування соціуму. Соціальні очікування особистості та очікування соціуму – це два абсолютно різних об'єкти наукового аналізу. Вони можуть мати схожі психологічні механізми та функції, але змістові параметри утворення, розвитку, становлення і реалізації будуть відмінними. Я-концепція є джерелом соціальних очікувань особистості. Нами встановлено, що ідеальне «Я» стосовно реального «Я» значною мірою виступає як джерело очікуваної, бажаної інформації, що постійно уточнюється та апробується. Соціальні очікування через взаємоузгодженість процесів інтеріоризації та екстеріоризації впливають на Я-концепцію особистості. Я-концепція, в свою чергу, виступає своєрідним акумулюючим засобом цих процесів та джерелом соціальних очікувань особистості водночас. Через процеси конструювання, моделювання, прогнозування і передбачення особистість творить завтрашній день, конструює майбутнє.

Ми вважаємо, що формування соціальних очікувань особистості супроводжується побудовою моделі очікуваного майбутнього, а реалізація їх – досягненням бажаного результату діяльності. Таким чином, формування очікувань є не тільки процесом психічної регуляції особистістю поведінки, а й

важливим етапом контролю цієї поведінки. Соціальні очікування особистості, забезпечуючи так звану «довільну регуляцію» цілеспрямованої поведінки, виконують функцію контролю і перебувають у тісному зв'язку з мотиваційною активністю особистості. Вони мають визначальний вплив на досягнення особистістю результату. Покажемо на рис. 1 функціональну схему взаємозв'язку соціальних очікувань особистості з іншими процесами психічної регуляції поведінки.

Рис. 1. Функціональна схема взаємозв'язку соціальних очікувань особистості з іншими процесами психічної регуляції поведінки

Функціональна схема відображає місце та роль соціальних очікувань особистості у процесі прийняття рішення, реалізації діяльності. На схемі показано п'ять блоків, що знаходяться в алгоритмічному зв'язку і символізують процес прийняття рішення. Крім цього функціональна схема супроводжується ще трьома іншими зв'язками: 1) довільна регуляція цілеспрямованої поведінки; 2) контроль конструювання моделі очікуваного майбутнього; 3) зворотній зв'язок оцінки результату і мети діяльності. Інтерпретація зворотного зв'язку оцінки результату і мети діяльності – це уявлення особистості. Цей зв'язок є важливим елементом на шляху прийняття рішення, реалізації діяльності. Оскільки відбувається співставлення отриманого і бажаного результатів, корекція методів та прийомів діяльності, аналіз помилок, сильних та слабких

сторін. Після чого відбувається постановка наступної мети діяльності або реалізація тієї ж мети, що пройшла коректування, якщо вона не досягнута. У досягненні бажаного результату довільна регуляція цілеспрямованої поведінки відіграє ключову роль. На схемі (див. рис. 1) робота довільної регуляції цілеспрямованої поведінки починається з блоку «формування соціальних очікувань особистості (конструювання моделі очікуваного майбутнього)» і закінчується на блоці «реалізація поведінки особистості (досягнення результату діяльності)». Чому робота довільної регуляції цілеспрямованої поведінки починається з блоку формування соціальних очікувань особистості (конструювання моделі очікуваного майбутнього)? Пояснюємо це наступним чином. Впродовж дня особистість може ставити перед собою низку завдань, цілей, що стосуються різних сфер її буття. Вона може отримувати завдання від інших учасників спільної діяльності. Наприклад, керівник дає доручення своєму співробітнику, вчитель дає додаткову домашню роботу учневі, мати дає пораду дитині. Постановка мети діяльності супроводжується зародженням соціальних очікувань особистості. Вона може активізувати свої зусилля як для пошуку методів та прийомів реалізації діяльності, так і для пошуку аргументів та причин невиконання поставлених завдань. Відповідно особистість формує очікування і конструює модель очікуваного майбутнього, яка може полягати як в реалізації діяльності, так і у варіанті її не реалізувати. Але у другому випадку, особистість прийнявши за виконання завдання – ставить псевдомету – знайти переконливі аргументи не виконати завдання чи взагалі нічого не робити. Особистість може прийняти і погодитись з метою діяльності чи черговим завданням. Від неї чекатимуть відповідних дій, належної поведінки, але вона може зайняти пасивну позицію. У такому варіанті також має місце конструювання моделі очікуваного майбутнього, звісно якщо забезпечуватимуться умови конструювання. Це конструювання буде запущене відкоректованою метою – псевдометою. Результат, що отримає особистість, був нею закладений на етапі формування її соціальних очікувань. Ось чому, на наш

погляд, довільна регуляція цілеспрямованої поведінки починається з блоку «формування соціальних очікувань особистості (конструювання моделі очікуваного майбутнього)». Розглянемо, як саме спрацьовує довільна регуляція цілеспрямованої поведінки. На початковій стадії очікування окреслюються, отримують ймовірні контури, проєкції щодо ймовірних варіантів розвитку ситуації. Забезпечується одна з умов формування та реалізації соціальних очікувань особистості – наявність об'єкта очікувань і відбувається перехід до предмета соціальних очікувань особистості, а саме формування соціальних очікувань та конструювання моделі очікуваного майбутнього. Саме завдяки переходу соціальних очікувань особистості від об'єкта до предмета, від стадії зародження до стадії формування, довільна регуляція цілеспрямованої поведінки впливає на формування соціальних очікувань особистості. Формування соціальних очікувань особистості, конструювання і реалізація моделі очікуваного майбутнього – це процеси, які супроводжуються довільною регуляцією цілеспрямованої поведінки. Перехід до предмету соціальних очікувань – наступна умова формування і реалізації соціальних очікувань особистості. Ось чому низка завдань, цілей так і залишається недосягнутими, а очікування їх носіїв залишаються в зародковій стадії. Так функціонує довільна регуляція цілеспрямованої поведінки, яка реалізується з другого блоку нашої функціональної схеми (див. рис. 1) – «формування соціальних очікувань особистості (конструювання моделі очікуваного майбутнього)», тобто за умови переходу від об'єкта до предмета соціальних очікувань особистості. Ця робота супроводжується контролем конструювання моделі очікуваного майбутнього, тобто контролем реалізації соціальних очікувань особистості. Це по суті є реалізацією контрольної функції соціальних очікувань особистості.

Соціальні очікування особистості є важливою складовою, яка забезпечує виконання довільної дії та реалізацію мети. У деяких наукових джерелах, словниках наукової термінології зазначається, що соціальні очікування іноді можуть виступати як мотив поведінки особистості [4, с. 513]. Мотивація є

процесом психічної регуляції, що забезпечує рівень енергетики і спрямованості поведінки. Мотивація поєднує такі процеси: утворення, формування мотивів, стимулювання та підтримка поведінкової активності на певному рівні. У конкретній діяльності мотив актуалізується і виникає мотиваційна тенденція до дії. Соціальні очікування особистості формуються і реалізуються за схожим сценарієм. Важливе значення у виникненні та формуванні соціальних очікувань особистості має ціннісно-сміслове навантаження очікуваного об'єкта. На базі мотиву й відтворення реальної ситуації формується мета діяльності, план поведінки й відбувається прийняття рішення. Ключову роль у відтворенні соціально-психологічної реальності відіграє формування очікувань, що є своєрідною проекцією, сконструйованим образом бажаного результату. Відтворений образ бажаного результату особистість спочатку будує у своїй уяві, тим самим конструює своє майбутнє. Сконструйований образ ми називаємо моделлю очікуваного майбутнього. Модель очікуваного майбутнього репрезентує соціально-психологічну реальність. Конструювання моделі очікуваного майбутнього це не механічне відтворення навколишньої дійсності, а набагато складніший процес, що поєднує «внутрішнє» і «зовнішнє», «психічне» й «соціальне», сферу «Я» та «не-Я» особистості. Через модель очікуваного майбутнього особистість не тільки конструює своє майбутнє, а впливає на соціально-психологічну реальність.

Реалізація соціальних очікувань особистості забезпечується її психологічною готовністю до пізнання об'єкта очікування. Психологічна готовність є особливим психічним станом особистості. Психічний стан супроводжується адекватною формою психічної напруженості і відображається у готовності до дій в очікуванні тієї чи іншої події. Реалізація цієї готовності забезпечує перехід від біологічного до соціального, від індивіда до особистості, до суб'єкта, до індивідуальності [7].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснивши теоретико-методологічне обґрунтування соціальних очікувань особистості як процесу

психічної регуляції поведінки, пересвідчуємося, що вони є «наскрізним» (за Л.М.Веккером) психічним процесом й досліджувати їх необхідно як триєдність – процесу, стану та властивостей. Саме такий підхід дозволить вести мову про психологічні виміри соціальних очікувань особистості, що є стратегічним завданням нашого наукового пошуку. А найближчі перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні соціальних очікувань особистості як регулятора соціально-психологічної реальності.

Література

1. Анохин П. К. Очерки по физиологии функциональных систем / Петр Кузьмич Анохин. – М., 1975. – 225 с.
Anokhyn P. K. Ocherky po fyzyolohyy funktsyonalnykh system [Essays on the physiology of functional systems] / Petr Kuzmich Anokhyn. – M., 1975. – 225 s.
2. Веккер Л. М. Психика и реальность : Единая теория психических процессов / Лев Маркович Веккер. – М. : Смысл, 1998. – 685 с.
Vekker L. M. Psykhyka y realnost : Edynaya teoriya psykhycheskykh protsessov [Mind and Reality: A unified theory of the mental processes] / Lev Markovych Vekker. – M. : Smysl, 1998. – 685 s.
3. Друкер П. Ф. Практика менеджмента : [Пер. с англ.] / Питер Фердинанд Друкер. – СПб., 2007. – 400 с.
Druker P. F. Praktyka menedzhmenta [Practice management] : [Per. s angl.] / Pyter Ferdynand Druker. – SPb., 2007. – 400 s.
4. Крысько В. Г. Социальная психология : словарь-справочник / Владимир Гаврилович Крысько. – Мн. : Харвест, М. : АСТ, 2001 – 688 с.
Krysko V. H. Sotsyal'naya psykholohyya : slovar'-spravochnyk [Social psychology : Glossary] / Vladymyr Havrylovych Krysko. – Mn. : Kharvest, M. : AST, 2001 – 688 s.
5. Попович И.С. Социальные ожидания в теориях мотивации личности / И. С. Попович // Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология. 2014. – № 4 (20). – С. 53-63.
Popovych I.S. Sotsyal'ny ozhydanyya v teoriyakh motyvatsyy lychnosty [Social expectations in theories of motivation of person] / I. S. Popovych // Vestnyk Permskoho unyversyteta. Fylosofyya. Psykholohyya. Sotsyolohyya. 2014. – №4 (20). – S. 53-63.
6. Психические состояния / Сост. и общая редакция Л. В. Куликова. — СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
Psykhycheskiye sostoyaniya [Mental status] / Sost. y obshchaya redaktsyya L. V. Kulykova. — SPb.:Pyter, 2000. –512 s.
7. Шадриков В. Д. От индивида к индивидуальности : науч. издание / Владимир Дмитриевич Шадриков. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. – 656 с.
Shadrykov V. D. Ot yndyvya k yndyvudal'nosty [From the individual to the personality]: nauch. yzdanye / Vladymyr Dmytryevych Shadrykov. – M. : Yzd-vo «Ynstytut psykholohyy RAN», 2009. – 656 s.
8. Шадриков В. Д. Психология деятельности человека : монография / Владимир Дмитриевич Шадриков. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2013. – 464 с.
Shadrykov V. D. Psykholohyya deyatel'nosty cheloveka [Psychology of human activity] : monohrafiya / Vladymyr Dmytryevych Shadrykov. – M. : Yzd-vo «Ynstytut psykholohyy RAN», 2013. – 464 s.

Відомості про автора

Попович Ігор Степанович, доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету, м. Херсон, Україна.

Popovych Igor Stepanovych, associate professor, candidate of psychological sciences, associate professor of pedagogy, psychology and educational management department of Kherson State University, Kherson, Ukraine.

Електронна адреса для листування: igorpopovych76@gmail.com.

РЕФЕРАТ

**СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОЦЕС
ПСИХІЧНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ**

Попович І.С., доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету, м. Херсон, Україна.

Кількість джерел: 8.

У статті реалізовано спробу теоретико-методологічного обґрунтування соціальних очікувань особистості як процесу психічної регуляції поведінки. Виокремлено наступні структурні складові: «очікуване середовище», «очікуваний елемент», «очікувана ситуація», «очікувана потреба», які складають зміст досліджуваного феномену. Закцентовано увагу на формуванні соціальних очікувань особистості, взявши до уваги особистість як джерело й носія соціальних очікувань.

Автором теоретично розкрито сутність реалізації соціальних очікувань особистості, конструювання моделі очікуваного майбутнього і показано, що вони є властивостями соціальних очікувань особистості. Визначено, що роль соціальних очікувань особистості полягає не в постановці мети діяльності, а в конструюванні моделі очікуваного майбутнього, у тому, щоб вміти утримувати сконструйовану модель у полі своєї уваги, контролювати досягнення мети і безперервно рухатися до кінцевого результату.

Побудовано функціональну схему взаємозв'язку соціальних очікувань особистості з іншими процесами психічної регуляції поведінки. Встановлено, що соціальні очікування особистості, забезпечуючи так звану «довільну регуляцію» цілеспрямованої поведінки, виконують функцію контролю і перебувають у тісному зв'язку з мотиваційною активністю особистості. Визначено умови, за яких відбувається формування соціальних очікувань особистості і власне конструювання моделі очікуваного майбутнього.

Зазначено, що модель очікуваного майбутнього здатна репрезентувати соціально-психологічну реальність. Закцентовано, що через модель очікуваного майбутнього особистість не тільки конструює своє майбутнє, а впливає на соціально-психологічну реальність. Зроблено висновок, що соціальні очікування особистості є «наскрізним» психічним процесом й досліджувати їх необхідно як триєдність процесу, стану та властивостей.

Abstract on the article

SOCIAL EXPECTATIONS OF THE PERSONALITY AS A THE PROCESS OF MENTAL REGULATION OF BEHAVIOR

Popovych I. S., associate professor, candidate of psychological sciences, associate professor of pedagogy, psychology and educational management department of Kherson State University, Kherson, Ukraine.

Amount of sources: 8.

In the article it was attempted to realize theoretical and practical bases of social expectations of the personality as a process of mental regulation of behavior. It was determined the following structural components: «expected environment», «expected element», «expected situation», «expected demand» that constitute the investigated phenomenon. The attention is focused on social expectations of the personality, taking into account the individual as a source of identity and social media expectations.

The author theoretically exposed the essence of personality realization of social expectations, construction of model of expected future and it is shown that they are the properties of social expectations of the personality it is. Determined that the role of social expectations of the personality lies not in setting goals, and the construction of model of expected future, in order to be able to hold a constructed model in the field of attention, monitor achievement of goals and move continuously to the final result.

It was constructed a functional scheme of social expectations of individual relationship with other processes of mental regulation of behavior. It is established that the individual social expectations, providing so-called «arbitrary regulation» of purposeful behavior, act as a function control and they are in close contact with the individual motivational activity.

The conditions under which is the formation of social expectations is realised construction of model of expected future itself were detected.

It is indicated that the model is able to represent expected future social and psychological reality. It is focused that through a model of expected future personality constructs not only his future, but affects social and psychological reality. His concluded that social expectations of the personality is a «cross-cutting» mental process and they should be investigated as the trinity of process status and properties.